בְּהַהִיא הָנָאָה – בהנאה זו, שהלוזה נהנה ממסירת החוב לאחר, דְּקָא מְשַׁתַּגְּיָא לֵיהּ – שמשתנה חובו בֵּין מַלְוֶה יְשָׁנָה לְמַלְוֶה חֲדָשָׁה – שהרי חיובו למלוזה התחיל משעת ההלוואה ואילו חיובו למקבל מתחיל רק עכשיו, ויותר נח לדחות זמן הפרעון של הלוואה חדשה, בהנאה זו נָמֵר – מסכים בדעתו וּמְשַׁעֲבֵיד נַפְשֵׁיהּ – משעבד עצמו מעכשיו למקבל, ונעשה החוב שלו.

הגמרא מקשה על סברא זו, אָמַר לֵיהּ הוֹנָא מַר, בְּרֵיהּ דְּרַב נְחֶמְיָה לְרַב אַשִׁי, אֶלָּא מֵעַתָּה לדברירְ, יש לשאול, באופן שהמקבל הוא תקיף, כְּגוֹן הָנֵי דְּבֵי רַב אֲלִישִׁיב, דְּכָפְתֵי וְשָׁקְלֵי לְאַלְתַּר – שכופתים ונוטלים את דמי החוב מיד בזמן הפרעון, וכי הָכִי נַמִּי דְּלָא קָנוּ – האם אין הם יכולים לקנות במעמד שלשתן, כי אין ללוזה הנאה בכך שנעשית הלוואה חדשה, שהרי על כרחו ישלם מיד בזמן הפרעון, ולא שיעבד עצמו למקבל. וְכִי תֵּימָא – ואם תאמר, הָכִי נַמִּי – שאכן באופן זה לא יקנה המקבל את החוב, אִם כֵּן נָתַתָּ דְּבָרֶיךָ לְשִׁעוּרִין – אין תקנת חכמים שוה אצל הכל, ואין זו דרך חכמים בתקנותיהם.

אֶלָּא אָמַר מַר זוּטְרָא, הָנֵי תְּלַת מִילֵּי – שלשה דברים אלו שקבעו חכמים, שִׁוּינְהוּ רַבָּנָן – עשאום חכמים כְּהִלְכְתָא בְּלָא טַעֲמָא – כאילו קיבלם משה מסיני שאין צריך לתת להם טעם. חֲדָא, הָא – הראשון הוא דין זה שמעמד שלשתן קונה במלוזה, אפילו שאינה בעין, שאין לו טעם כיצד הוא מועיל. וְאִידָךְ – הדבר השני הוא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ – מי שכתב בשטר לפני מיתתו שנותן כל נכסיו לאשתו אחר מותו, ויש לו בנים הראויים ליורשו, לֹא עָשָׂה אֶלָּא אַפִּיטְרוֹפְיָא – אמדו חכמים שאין כוונתו ממש כפי שכתב אלא רק למנותה אפוטרופוס על הנכסים, שיתפרנסו בניו על ידה ובכך יכבדוה. ואין בזה טעם שיועיל מצד הדין, אלא כך תיקנו. וְאִידָךְ – הדבר השלישי, דְּאָמַר רַב חֲנַנְיָא, הַמַּשִּׂיא אִשָּׁה לִבְנוֹ הַגָּדוֹל, בְּבַיִת – מיוחד שפינהו מכל חפציו, וייחדו לבית חתנות לבנו, קָנָאוּ – הבן את הבית, בלא קנין. שכך אמדו חכמים דעת האב, כיון שגאני הוא לישא אשה בלא מקום דירה, וכשפינה האב את הבית לשם בית חתנות גילה שדעתו לכך. אך אין טעם בזה שקונה הבית בלא קנין.

הגמרא מביאה מעשה העוסק בקנין מעמד שלשתן: אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב אַחָא בַּרְדִּילָא, קָבָא דְּמוֹרִיקָא – קב כרכום אִית לִי נַפָּךְ – יש לי אצלך בפקדון, יַהֲבֵיהּ – תנהו לִפְלוֹנִי. והוסיף ואמר, בְּאַפֵּיהּ קָאֲמִינָא לָךְ דְּלָא חָדְרָנָא בָּי – בפניו אני אומר לך זאת, כדי שלא אחזור בי. שואלת הגמרא, מַכְּלָל – משמע מדבריו דְּאִי בָּעֵי חָדַר בֵּיהּ מָצֵי חָדַר בֵּיהּ – שאילו רצה, היה יכול לחזור בו, לולא הבטחתו, והרי הקנה לו במעמד שלשתן. משיבה הגמרא, הָכִי קָאָמַר – כך היתה כוונת רב, דְּבָרִים הַלָּלוּ שאמרתי, ליתן הכרכום לפלוני, לֹא נִיתְּנוּ לַחֲזָרָה מאחר שאמרתי לך בפני המקבל, וקנה במעמד שלשתן. שואלת הגמרא, הָא אָמַר רַב חָדָא זִימְנָא – הרי כבר אמר רב דין זה פעם אחת, דְּאָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב, האומר לחברו 'מָנֶה לִי בְּיָדְךָ, תְּנֵהוּ לוֹ לְפְלוֹנִי', בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן, קָנָה המקבל. ומדוע הוצרך רב להשמיע זאת בשנית. משיבה הגמרא, שרב הוצרך לכך, שכן אִי מַהֲהִיא – מדבריו הראשונים לגבי מנה, הֲוָה אָמֵינָא, דְּהָנֵי מִילֵּי מַתָּנָה מְרוּבָּה – דוקא במתנה מרובה, כעין מנה, צריך שהמקבל יהא נוכח בעת האמירה, אֲבָל בְּמַתָּנָה מוּעֶטֶת כקב כרכום, לֹא לִיבָּעֵי – לא יצטרך להקנותה דווקא בְּפָנָיו של המקבל, ודיו שאמר כן לנפקד, קָא מַשְׁמַע לָן רב, שאף בקב כרכום צריך המקבל להיות נוכח.

מעשה נוסף בענין זה:

חָנְהוּ גִּינָּאֵי – בעלי גינות, שגידלו ירקות יחד בקרקע אחת, דְּעָבְדִי חוּשְׁבָּנָא בְּהָדֵי הָדָדֵי – שחישבו יחד חשבון שותפותם, פָּשׁ חֲמַשׁ אִיסְתָּרֵי זוּזֵי נַפְקִי חַד מַנְיֵיהוּ – מצאו שנשארו חמשה סלעים מן השותפות אצל אחד מהם, וצריך לחלקם בין כולם. אָמְרֵי לֵיהּ, יַהֲבִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ לְמָרֵי אַרְעָא – תן את הסלעים שלנו לבעל הקרקע בשבילנו, ואמרו לו זאת בְּאַפֵּי מָרֵי אַרְעָא – בפני בעל הקרקע, וְקָנָה בעל הקרקע מִינַּיהּ – מן השותף, את החוב, בקנין סודר. לְסוֹף אֲזַל – לאחר מכן הלך שותף זה, עָבַד חוּשְׁבָּנָא בֵּין דִּילֵיהּ לְנַפְשֵׁיהּ – חישב בינו לבין עצמו, ומצא שלֹא פָּשׁ נַפְשֵׁיהּ וְלֹא מִידֵי – לא נותר בידו מכספם, והחשבון היה בטעות. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן – בא לרב נחמן ושאל האם יכול להיפטר מחיובו לתת הסלעים לבעל הקרקע. ובתחילה סבר רב נחמן שברצונו לחזור בו מהתחייבותו, ולכן אָמַר לֵיהּ, מַאי אֶיעֲבֵיד לָךְ – מה אעשה לך, הרי אינך יכול להיפטר מכך, משני טעמים, חֲדָא – טעם אחד, משום דְּאָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב שבמעמד שלשתן קנה המקבל, והרי חבריך הקנו לבעל הקרקע את החוב שאתה חייב להם, וְעוֹד, דְּהָא קָנוּ מִינָּךְ בקנין סודר. אָמַר לֵיהּ רָבָא לרב נחמן, אֲטוּ הַאי מִי קָאָמַר – האם איש זה אומר לֹא יַהֲבִינָא – אין ברצוני לתת, והרי דְּלֵיכָּא גַּבֵּי קָאָמַר – טענתו היא שהחשבון נעשה בטעות, ואין כספם בידו. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, אִם כֵּן, קְנָיָן בְּטָעוּת הוּא, שהרי עשית אותו רק מפני שחשבת בטעות שאתה חייב להם, וְכָל קְנָיָן בְּטָעוּת חוֹזֵר – יכולים הקונה או המוכר לחזור בהם.

אִיתְּמַר, מי שאמר לחברו הוֹלֵךְ – הֱיֵה שלוחי להוליך מָנֶה לְפְלוֹנִי, שֶׁאֲנִי חַיָּיב לוֹ וברצוני לפרעו. אָמַר רַב, הלוה חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ – של המנה עד שיגיע לידי המלוה, ואם נאנס ביד השלית, חייב הלוה לפרוע מעות אחרות. וְדִין נוסף, שאִם בָּא הלוה לַחֲזוֹר בו לאחר ששלחו, ורוצה לקחת המעות מן השלית, אֵינוֹ חוֹזֵר, מפני שכבר זכה השליח במעות עבור המלוה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מִתּוֹךְ שֶׁחַיָּיב הלוה בְּאַחֲרָיוּתוֹ של המנה, שאם יאנס חייב לשלם, לפי שעדיין לא נחשב שפרע את החוב, נמצא שעדיין אין המנה של המלוה, לפיכך אִם בָּא לַחֲזוֹר ולקחתו מיד השליח, חוֹזֵר.

הגמרא מבררת טעם מחלוקתם:

לֵימָא בָּהָא קָמִיפְּלְגִי – שמא נאמר שבזה נחלקו, דְּמַר סָבַר – רב סבר, שהאומר 'הוֹלֵךְ' לפלוני, כְּ'זְכִי' דָּמֵי – כאילו אמר 'זכה לפלוני', והשליח זוכה לו את המנה, ולכן אין הלוה יכול לחזור, שכבר זכה בו המלוה. וּמַר שמואל סָבַר, שׁ'הוֹלֵךְ' - לָאו כְּ'זְכִי' דָּמֵי, וכיון שלא הורה הלוה לשליח לזכות למלוה, אלא רק להוליך, לא קנאו המלוה, ויכול הלוה לחזור ולקחתו.

הגמרא דוחה ביאור זה, לֹא בזה נחלקו, אלא דְּכוּלֵּי עָלְמָא – רב ושמואל סוברים ש'הוֹלֵךְ' כְּ'זְכִי' דָּמֵי, וְהָכָא בָּהָא קָמִיפְּלְגִי – בזה נחלקו, דְּמַר סָבַר לֹא אַמְרִינַן מִיגּוֹ, וּמַר סָבַר אַמְרִינַן מִיגּוֹ - לדעת שמואל, אומרים 'מיגו' [–מתורן], שמתוך שהלוה חייב באחריות המנה כשהוא ביד השליח, ואם יאנס ישלם לו מנה אחר, שעדיין לא נחשב שפרע את החוב, נמצא שעדיין אין המנה של המלוה, ולכן יכול לחזור בו מנתינתו. ורב חולק על סברא זו, ולדעתו זכה המלוה במנה וגם הלוה חייב באחריותו.

תַּנְיָא בברייתא כְּוָותֵיהּ דְּרַב – כרב. שכן שנינו, האומר לחברו 'הוֹלֵךְ מָנֶה לְפְלוֹנִי שֶׁאֲנִי חַיָּיב לוֹ', או שאמר לו 'תֵּן מָנֶה לְפְלוֹנִי שֶׁאֲנִי חַיָּיב לוֹ', וכן המוסר לשליח פיקדון שהופקד אצלו כדי להוליכו למפקיד, ואמר לו 'הוֹלֵךְ מָנֶה לְפְלוֹנִי פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדִי', או שאמר לו 'תֵּן מָנֶה לְפְלוֹנִי פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדִי', בכל האופנים הללו חַיָּיב המשלח בְּאַחֲרָיוּתוֹ של המנה, וְאִם בָּא המשלח לַחֲזוֹר בו, אֵינוֹ חוֹזֵר. וכדברי רב.

שואלת הגמרא, מדוע בהשבת פִּקָּדוֹן אינו יכול לחזור בו, לֵימָא ליהּ – יאמר המשלח לשליח, אֵין רְצוֹנוֹ של המפקיד שֶׁיְּהֵא פִּקָּדוֹנוֹ מונח בְּיַד איש אַחֵר מלבדי, וחובה היא לו שהמנה אצלך, וממילא לא יכולת לזכותו לו, שאין חבין לאדם שלא בפניו. משיבה הגמרא, אָמַר רַבִּי זֵירָא, דברי הברייתא אמורים כְּשֶׁהוּחְזַק המשלח [שהוא הנפקד] כַּפָּרָן בפקדון זה, שכבר תבעו המפקיד להשיב לו וכפר בו, ולכך ודאי זכות היא לבעלים שלא יהיה פקדונו ביד המשלח, ואין הוא יכול לחזור בו לאחר שנתנו לשליח.

רַב שֵׁשֶׁת הָוָה לֵיהּ אֲשָׁרְתָא דְּבָרְבָלֵי בְּמָחוֹזָא – אנשים שדרו במחוזא היו חייבים לו מעות על סרבלים שמכר להם בהקפה. אָמַר לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, שעמד לצאת לדרך, בַּהֲדֵי דְּאָתֵית – בשובך ממחוזא, אֵיתֵיתֵינְהוּ נִיהֲלֵי – הבא לי את מעותי מהם. אָזַל – הלך רב יוסף ותבעם את הדמים, יַהֲבִינְהוּ לֵיהּ – נתנו לו המעות וְאָמְרֵי לֵיהּ נַיקְנֵי

המשך בעמוד רמד

מִינָּךְ – קַבֵּל עליך בקנין להתחייב באחריות המעות, שאם יאנסו בדרך לא יחזור רב ששת לתבענו. אָמַר לְהוּ, אֵין – מסכים אני. אולם לְסוֹף אִישְׁתְּמִיט לְהוּ – נשמט מהם, ולא עשה הקנין. כִּי אָתָא לְנַבֵּיהּ – כשבא אל רב ששת, אָמַר לֵיהּ רב ששת שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ – יפה עשית שלא קיבלת אחריות, דְּלֹא שַׁוִּית נַפְשָׁךְ – שלא גרמת לעצמך להיות עֶבֶד לְוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה', כדברי הכתוב (משלי כב ז) על החייב לחברו. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא – יש שגרסו דברי רב ששת, שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ שלא קיבלת אחריות, ונשארה האחריות עליהם, שהרי עֶבֶד לְוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה', ומכיון שהם חייבים לי, הרי הם כעבדים לי והאחריות עליהם עד שיגיעו המעות לידי.

רַבִּי אַחֵי בַּרְבֵּי יאשעיה, חָוֶה לֵיהּ – היה לו אִיסְפָּקָא דְּכַסְפָּא – כלי כסף מופקד אצל אנשים בְּנַהַרְדְּעָא

אָמַר לְהוּ לְרַבִּי דּוֹסְתַּאי בַּר רַבִּי יַנַּאי וּלְרַבִּי יוֹסֵי בַּר בִּיפַּר שֶׁהֲלַכוּ לִנְהַרְדְּעָא, בַּהֲדֵי דְּאָתְיוּהּ – כְּשֶׁתַּחְזְרוּ, אַתְיוּהּ נִיהֲלֵי – הֲבִיאוּ לִי אֶת הַכְּלִי. אָזוֹל – הֲלֹכוּ לְשָׁם, וּבִיקְשׁוּ אֶת הַכְּלִי מֵהַשּׁוֹמְרִים. יַהֲבֵיהּ נִיהֲלֵיהּ – נְתָנוּהוּ לָהֶם. אָמְרֵי לְהוּ – אָמְרוּ לָהֶם שׁוֹמְרֵי הַפִּקָּדוֹן לְאַמּוּרַאִים, נְקֵנֵי מִינַּייכוּ – הַאִם תְּקַבְּלוּ עֲלֵיכֶם בְּקִנְיָן לִהְיוֹת אַחְרַאִים עַל הַכְּלִי שֶׁאִם יֵאָנֵס בַּדֶּרֶךְ לֹא יִתְבָּעֵנוּ רַבִּי אֶחָד מֵאִיתָּנוּ. אָמְרֵי לְהוּ, לָא נְקַבֵּל עִלַּיְנוּ אַחֲרִיּוּת. אָמְרֵי לְהוּ הַשּׁוֹמְרִים, אִם כֵּן, אַהֲדְרֵיהּ נִיהֲלָן – הַחֲזִירוּהוּ לָנוּ. רַבִּי דּוֹסְתַּאי בְּרַבִּי יַנַּאי אָמַר לְהוּ, אֵין אֲנִי מוּסָכִים לְהַחְזִירוֹ, רַבִּי יוֹסֵי בַּר בִּיפַּר אָמַר לְהוּ, לֹא אֲשִׁיבֵנוּ. חֲווּ קָא מְצַעֲרוּ לֵיהּ – הֵבוּ וְצִיעֲרוּ הַשּׁוֹמְרִים אֶת רַבִּי יוֹסֵי כְּדֵי שֶׁיָּשִׁיב לָהֶם הַכְּלִי. אָמְרוּ לֵיהּ – הַשּׁוֹמְרִים, לְרַבִּי דּוֹסְתַּאי, חֲזִי מַר – יְרָאֶה הָרַב הֵיכִי קָא עָבֵיד – כֵּיצַד נוֹהֵג רַבִּי יוֹסֵי, שֶׁמִּסְרַב לְהָשִׁיב לָנוּ הַכְּלִי. אָמַר לְהוּ, טַב רְמוּ לֵיהּ – רָאוּי הוּא לְמַכּוֹתְכֶם.

כִּי אָתוּ – כַּאֲשֶׁר בָּאוּ רַבִּי דּוֹסְתַּאי וְרַבִּי יוֹסֵי לְגַבֵּיהּ – לְרַבִּי אַחֵי, אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי אַחֵי, חֲזִי מַר – יְרָאֶה הָרַב, לֹא מִיתְנַיֵּיהּ – לֹא דַּי לוֹ לְרַבִּי דּוֹסְתַּאי דְּלֹא סַיְּעָנִי כְּנֶגְדִּם, אֶלָּא אָמַר לְהוּ נַמִּי – גַּם אָמַר לָהֶם, טָב רְמוּ לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַחֵי לְרַבִּי דּוֹסְתַּאי, אַמַּאי תֵּיעֲבַד הָכִי – מַדּוּעַ הִסְכַּמְתָּ לְהָשִׁיב לָהֶם אֶת הַכְּלִי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי דּוֹסְתַּאי, אוֹתָן בְּנֵי אָדָם, הֵן אַמָּה – אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וּגְבוֹהִים מְאוֹד, וְכוֹבָעָן אַמָּה – וּמִלְבּוּשֵׁיהֶם מְשׁוּנִים וּמְפֹחָדִים, וּמְדַבְּרִין מֵחֲצֵייהֶן – קוֹלָם עָבֶה וְנִשְׁמָע כְּאִילּוּ יוֹצֵא מֵאַמְצַע גּוּפָם, וְשִׁמּוֹתֵיהֶן מְבֻהָלִין – מְפֹחָדִים, וְכֹל הֶם שְׁמוֹתֵיהֶם, אַרְדָּא וְאַרְטָא וּפִילִי בְּרִישׁ, אִם אוֹמְרִין לְהַם כְּפוֹתוּ – קִשְׁרוּ אֶת פְּלוֹנִי, מִיד הֵם כּוֹפְתִין, וְאִם אוֹמְרִין לְהַם הֲרוֹגוּ, מִיד הֵם הוֹרְגִין, אִילּוּ הָרְגוּ אֶת דּוֹסְתַּאי [כְּלוֹמַר, אוֹתִי], מִי נָתַן לְיַנַּאי אַבָּא [–אֲבִי] בַּר – בֵּן כְּמוֹתִי. אָמַר לֵיהּ – שְׁאַל אוֹתוֹ רַבִּי אַחֵי, בְּנֵי אָדָם הַלָּלוּ הָאִם קְרוֹבִים לְמַלְכוּת הֵן. אָמַר לֵיהּ, הֵן. שְׁאָלוֹ עוֹד, הָאִם יֵשׁ לָהֶן סוּסִים וּפְרָדִים שֶׁרָצִים אֲחֲרֵיהֶן לְכָל מָקוֹם שֶׁהוֹלְכִים. אָמַר לֵיהּ, הֵן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַחֵי, אִי הָכִי – אִם כֵּן שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ – טוֹב עָשִׂית שֶׁהִשְׁבַּתָּ לָהֶם אֶת הַכְּלִי.

הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדוּן הָאִם 'הוֹלֵךְ כְּזוֹבֵי', עַל פִּי הַבְּרַייתוֹת הַמּוֹבָאוֹת לְהַלָּן: שְׁנֵינוּ בְּבְרַייתָא, הָאוֹמֵר לְשָׁלוּחוֹ, הוֹלֵךְ מָנֶה לְפְלוֹנִי בְּמַתָּנָה, וְהָלַךְ וּבִקְּשׁוֹ וְלֹא מְצָאוֹ בְּחַיִּים, שֶׁכְּבָר מֵת. תָּנֵי חִזְקִיָּה – בְּבְרַייתָא אַחֶרֶת שָׁנִינוּ שֶׁיַּחְזְרוּ הַמַּעוֹת לַמְשַׁלֵּחַ – לְנוֹתֵן. וְתַנְיָא אִידָךְ – בְּבְרַייתָא אַחֶרֶת, שֶׁצָּרִיךְ לְמְסוֹר הַמַּעוֹת לְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלַּחוּ לוֹ הַמָּעוֹת. כְּלוֹמַר, לְיוֹרְשֵׁי הַמְקַבֵּל.

הַגְּמָרָא דָּנָה בְּמַה נִּחְלְקוּ: לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – שְׁמָא נֶאֱמַר שֶׁבְּזֹאת נִחְלְקוּ, דְּמַר סָבַר – הַתְנָא שֶׁאָמַר לִיתֵּן לְיוֹרְשֵׁי הַמְקַבֵּל, סְבַר הוֹלֵךְ כְּזוֹבֵי – שֶׁהָאוֹמֵר 'הוֹלֵךְ מָנֶה לְפְלוֹנִי' הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁאָמַר 'זְכֵה הַמָּנֶה לְפְלוֹנִי', וּמִיַּד זָכָה הַשְּׁלִיחַ אֶת הַמָּעוֹת לַמְקַבֵּל, וְאִם מֵת אַח"כ צָרִיךְ לִיתְּנָם לְיוֹרְשָׁיו. וּמַר סָבַר – הַתְנָא שֶׁאָמַר יַחְזְרוּ לְנוֹתֵן, סוֹבֵר הוֹלֵךְ לָאו כְּזוֹבֵי – שֶׁלֹּא נִתְּכִין לוֹמַר שֶׁיִּזְכֶּה אֶת הַמָּעוֹת לַמְקַבֵּל, וְאֵין הַמָּעוֹת שַׁיָּכוֹת לַמְקַבֵּל קוֹדֶם שֶׁיִּגִּיעוּ לְיָדוֹ, וְכֵיוָן שֶׁמֵּת קוֹדֶם שֶׁבָּא אֵלָיו הַשְּׁלִיחַ לֹא זָכָה בְּהֵן, וְלָכֵן יַחְזְרוּ לְנוֹתֵן.

אוֹפֶן נוֹסָף לְהַסְבִּיר סְתִירַת הַבְּרַייתוֹת, אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר מַמָּל, דְּכוּלֵּי עָלְמָא – שְׁתֵּי הַבְּרַייתוֹת סוֹבְרוֹת הוֹלֵךְ לָאו כְּזוֹבֵי, וְאֵין מַחְלוֹקֶת בֵּינֵיהֶן. וְלֹא קַשְׁיָא סְתִירַת הַבְּרַייתָא שֶׁנִּפְסַק בָּהּ שֶׁיַּחְזְרוּ לְנוֹתֵן, עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֶן שׁוֹנֶה, הָא – הַבְּרַייתָא שֶׁנִּפְסַק בָּהּ שֶׁיַּחְזְרוּ לְנוֹתֵן, עוֹסֶקֶת בְּבְרִיא – שֶׁהַנּוֹתֵן בְּרִיא, וְלִפְיכָךְ אִם מֵת הַמְקַבֵּל יַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לְנוֹתֵן, שֶׁהַמְקַבֵּל לֹא זָכָה בְּהֵן. וְאִילּוּ הָא – הַבְּרַייתָא שֶׁפִּסְקָה לִיתֵּן הַמָּעוֹת לְיוֹרְשִׁים, עוֹסֶקֶת בְּשָׁכִיב מְרַע – שֶׁהַנּוֹתֵן שָׁכִיב מְרַע, וְדִבְרֵיהֶן נֶחְשָׁבִים כְּקִנְיָן, וּמִכֹּח אֲמִירָתוֹ זָכָה הַמְקַבֵּל בַּמָּעוֹת בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים, וְכִשְׁמַת זְכוּ בְּהֵן יוֹרְשָׁיו, וְעַל כֵּן צָרִיךְ הַשְּׁלִיחַ לְמוֹסְרָן לָהֶם.

אוֹפֶן נוֹסָף לְהַסְבִּיר סְתִירַת הַבְּרַייתוֹת, רַב זְבִיד אָמַר, הָא וְהָא – שְׁתֵּי הַבְּרַייתוֹת מְדוּבָּרוֹת בְּשָׁכִיב מְרַע, וְלָכֵן יָכוֹל הַמְקַבֵּל לִזְכוֹת בַּמָּעוֹת מִיָּד, וְהָא – הַבְּרַייתָא שֶׁפִּסְקָה לִיתֵּן אֶת הַמָּעוֹת לְיוֹרְשִׁים, מְדוּבֶּרֶת בְּאוֹפֶן דְּאִיתֵיהּ לְמְקַבֵּל – שֶׁהַמְקַבֵּל קַיָּים בְּשָׁעַת מַתַּן מָעוֹת – בְּשָׁעָה שֶׁמָּסַר הַנּוֹתֵן אֶת הַמָּעוֹת לְשָׁלִיחַ, וְלָכֵן זָכָה בְּהֵן הַמְקַבֵּל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְאִם מֵת לְאַחַר זְמַן נִפְּלוּ לְיוֹרְשִׁים. וְהָא – הַבְּרַייתָא שֶׁפִּסְקָה לְהַחְזִירָם לְנוֹתֵן עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֶן דְּלֵיתֵיהּ לְמְקַבֵּל – שֶׁאִין הַמְקַבֵּל חַי בְּשָׁעַת מַתַּן מָעוֹת, וּבְשָׁעַת הַנְּתִינָה לֹא יָדַע הַנּוֹתֵן שֶׁהוּא מֵת, וְרַק כְּשֶׁבָּא הַשְּׁלִיחַ לִיתֵּן לוֹ מָצָא שֶׁכְּבָר מֵת קוֹדֶם הַמְּסִירָה, וְנִמְצָא שֶׁהִיא הִקְנִין בְּטָעוּת, כִּי אִילּוּ הָיָה הַנּוֹתֵן יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מֵת לֹא הָיָה מְזַכֶּה לוֹ, וְלִפְיכָךְ לֹא זָכוּ הַיּוֹרְשִׁים בְּמָעוֹת וְיַחְזְרוּ לְנוֹתֵן.

אוֹפֶן נוֹסָף לְהַסְבִּיר סְתִירַת הַבְּרַייתוֹת, רַב פָּפָּא אָמַר, הָא וְהָא בְּבְרִיא – שְׁתֵּי הַבְּרַייתוֹת עוֹסְקוֹת בְּאוֹפֶן שֶׁהַנּוֹתֵן בְּרִיא, וּבְשָׁעָה שֶׁצִּיווּי לִשְׁלִיחַ לֹא זָכָה בָּהֶם הַמְקַבֵּל, אֶלָּא הָא – הַבְּרַייתָא שֶׁפִּסְקָה יַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לְמְשַׁלֵּחַ בְּאוֹפֶן דְּמִית מְקַבֵּל בְּחַיֵּי נוֹתֵן – שֶׁמֵּת הַמְקַבֵּל בְּעוֹד הַנּוֹתֵן חַי, וּמֵעוֹלָם לֹא זָכָה הַמְקַבֵּל בַּמָּעוֹת. וְאִילּוּ הָא – הַבְּרַייתָא שֶׁפִּסְקָה יִנָּתְנוּ הַמָּעוֹת לְיוֹרְשִׁים, מְדוּבֶּרֶת בְּאוֹפֶן דְּמִית נוֹתֵן בְּחַיֵּי מְקַבֵּל – שֶׁמֵּת הַנּוֹתֵן בְּחַיֵּי הַמְקַבֵּל, וְרַק אַחַר כָּךְ מֵת הַמְקַבֵּל, וּמִכֹּחַ שְׁמִצּוֹתוֹ לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת, זָכָה הַמְקַבֵּל בְּמַתָּנָה בְּשָׁעַת מִיתַת הַמְשַׁלֵּחַ, וּכְשֶׁמַּת זָכוּ בָּהּ יוֹרְשָׁיו.

הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לָדוּן בְּמַחְלוֹקֶת רַב וּשְׁמוּאֵל לְעִיל (ע"א) אִם הוֹלֵךְ כְּזוֹבֵי: לֵימָא – שְׁמָא נֶאֱמַר שֶׁשְּׁאֵלָה זוֹ, אִם 'הוֹלֵךְ כְּזוֹבֵי', תְּנָאֵי הִיא – נַחְלְקוּ בָּהּ תַּנָּאִים. דְּתַנְיָא, מִי שֶׁאָמַר לְשָׁלוּחוֹ 'הוֹלֵךְ מָנֶה לְפְלוֹנִי', וְהָלַךְ הַשְּׁלִיחַ וּבִקְּשׁוֹ וְלֹא מְצָאוֹ כֵּיוָן שֶׁמַּת הַמְקַבֵּל, יַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לַמְשַׁלֵּחַ. וְאִם מֵת גַּם הַמְשַׁלֵּחַ, רַבִּי נָתָן וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִים, יַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לְיוֹרְשֵׁי מְשַׁלֵּחַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, יִנָּתְנוּ הַמָּעוֹת לְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלַּחוּ לוֹ [–הַמְקַבֵּל]. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אָמַר מְשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁאָמַר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת וּמִכֵּיוָן שֶׁכָּךְ, יִנָּתְנוּ הַמָּעוֹת לְיוֹרְשֵׁי הַמְקַבֵּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים יַחֲלוֹקוּ אֶת הַמָּעוֹת בֵּין יוֹרְשֵׁי הַנּוֹתֵן לְיוֹרְשֵׁי הַמְקַבֵּל. וְכָאן בְּבבל אָמְרוּ, כָּל מָה שֶׁיִּרְצֶה שָׁלִיחַ יַעֲשֶׂה – מִזֶּה שֶׁנִּרְאֶה לְשָׁלִיחַ בְּדַעַת הַמְשַׁלֵּחַ, כְּלוֹמַר אִם הָיְתָה עֵינוֹ טוֹבָה בְּמַקְבֵּל הַמַּתָּנָה וְאוֹהֵב אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו, יִתֵּן לְיוֹרְשָׁיו, וְאִם לְאוֹ יִתֵּן לְיוֹרְשֵׁי הַמְשַׁלֵּחַ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הַנָּשִׂיא עַל יְדֵי הָיָה מַעֲשֶׂה – אֲנִי הָיִיתִי שָׁלִיחַ בְּמַעֲשֶׂה כָּזֶה שֶׁמָּתוֹ הַמְקַבֵּל וְהַמְשַׁלֵּחַ – וְהוֹרוּ חֲכָמִים בָּזֶה, יַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לְיוֹרְשֵׁי מְשַׁלֵּחַ.

הַגְּמָרָא מְבָאֶרֶת אֶת דְּעוֹת הַתַּנָּאִים הַמּוֹבָאִים בְּבְרַייתָא: מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – הָאִם לֹא נִחְלְקוּ בְּשֹׁאֵלָה זוֹ, הָאִם 'הוֹלֵךְ כְּזוֹבֵי', דְּתַנָּא קַמָּא שֶׁאָמַר יַחְזְרוּ לִמְשַׁלֵּחַ סָבַר, 'הוֹלֵךְ לָאו כְּזוֹבֵי', וְלִפְיכָךְ לֹא זָכָה בָּהֶם הַמְקַבֵּל מֵעוֹלָם, וְצָרִיךְ לְהַחְזִירָם לְמְשַׁלֵּחַ. וְרַבִּי נָתָן וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁדַּעְתָּם שֶׁגַּם אִם מֵת הַמְשַׁלֵּחַ יַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לְמְשַׁלֵּחַ, נַמִּי – גַּם הֵם סוֹבְרִים שֶׁ'הוֹלֵךְ לָאו כְּזוֹבֵי', וְלָכֵן אֵין נוֹתְנִים הַמַּתָּנָה לְיוֹרְשֵׁי הַמְקַבֵּל, שֶׁהֲרֵי אֲבִיהֶם לֹא זָכָה בָּהּ, אֶלָּא שֶׁהוֹסִיפוּ עַל דִּבְרֵי תַּנָּא קַמָּא וְאָמְרוּ, וְאַף עַל גַּב דְּמִית – אַף שֶׁמֵּת הַמְשַׁלֵּחַ, לֹא אָמְרִינַן 'מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת', וְאֵין אָנוּ מְקַיְּמִים דִּבְרֵי הַנּוֹתֵן שֶׁמֵּת, אֶלָּא יַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לְיוֹרְשָׁיו. וְרַבִּי אוֹמְרִים' שֶׁאָמְרוּ לִיתֵּן אֶת הַמָּעוֹת לְיוֹרְשֵׁי הַמְקַבֵּל, סוֹבְרִים 'הוֹלֵךְ כְּזוֹבֵי', וּכְבָר זָכָה בָּהֶם הַמְקַבֵּל מִיָּד, וּכְשֶׁמֵּת זָכוּ בָּהֶם יוֹרְשָׁיו. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אָמַר מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאָמַר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת, סוֹבֵר שׁ'הוֹלֵךְ לָאו כְּזוֹבֵי', וְלָכֵן אִם הַנּוֹתֵן חַי, יַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לְמְשַׁלֵּחַ, מֵיהוּ הֵיכָא דְּמִית – אוּלַם אִם מֵת הַנּוֹתֵן, אֲמְרִינַן 'מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת' וְיִנָּתְנוּ הַמָּעוֹת לְיוֹרְשֵׁי הַמְקַבֵּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים יַחֲלוֹקוּ בֵּין יוֹרְשֵׁי הַנּוֹתֵן לְיוֹרְשֵׁי הַמְקַבֵּל, מִשּׁוּם דְּמִסַּפְקָא לְהוּ – מִסְתַּפְקִים בִּשְׁתֵּי הַהֲלָכוֹת, הָאִם 'הוֹלֵךְ כְּזוֹבֵי', וְהָאִם 'מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת', וּמִסְפֵּק יְחַלְּקוּ. וְכָאן בְּבבל אָמְרוּ 'שׁוּדָּא' עֲדִיף מֵחֲלוּקָה, שֶׁגַּם הֵם מִסְתַּפְקִים, וְלִדְעָתָם טוֹב יוֹתֵר שֶׁהַדָּבָר יוּכְרַע עַל פִּי הַבָּנַת הַשְּׁלִיחַ אֶת רְצוֹן הַמְשַׁלֵּחַ. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הַנָּשִׂיא - מַעֲשֶׂה אָתָא לְאַשְׁמוּעִינַן – בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁאוֹתָם חֲכָמִים שֶׁהִמְעִשֶׂה שָׁלוּ בָּא לְפָנֵיהֶם הוֹרוּ כְּרַבִּי נָתָן וְרַבִּי יַעֲקֹב.

הַגְּמָרָא דּוֹחָה פֵּירוּשׁ זֶה, לֹא נִחְלְקוּ הַתַּנָּאִים בְּדִין 'הוֹלֵךְ כְּזוֹבֵי', אֶלָּא וּדְאִי בְּאוֹפֶן שֶׁהַנּוֹתֵן בָּרִיא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי, וְלִדְבָרֵי הַכֹּל 'הוֹלֵךְ לָאו כְּזוֹבֵי', וְיַחְזְרוּ הַמָּעוֹת לְמְשַׁלֵּחַ. וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בִּבְרַייתָא, בְּשָׁכִיב מְרַע שֶׁשָּׁלַח מִנָּה, וּבְפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי – הַתַּנָּאִים בִּבְרַייתָא חוֹלְקִים בְּמַחְלוֹקֶת רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבָּנַן, דְּתַנְיָן, הַמַּחֲלִיק נְכָסָיו עַל פִּיו – מִי שֶׁמַּחְלִיק נְכָסָיו לִבְנָיו, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יַחְלְקוּ בְּשׁוּתָה אֶלָּא עַל פִּי חֻלְקוֹתָו, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אֶחָד בָּרִיא וְאֶחָד מְסוּכָּן – בֵּין אִם הוּא בְּרִיא וּבֵין חוֹלֶה אֵין דְּבָרָיו מוֹעִילִים,

המשך בעמוד רמד

אלא נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת – קרקעות נִקְנִין בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה, כדרך שהם נקנים תמיד, וְשֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת – מטלטלים, אֵין נִקְנִין אֶלָּא בִּמְשִׁיכָה, שזהו קניינם. שלדעת ר"א אין דבריו של שביב מרע קונים, ודינו ככל אדם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵלּוּ וָאֵלּוּ – קרקעות ומטלטלין, נִקְנִין בַּאֲמִירָה בלבד, משום שדברי שביב מרע ככתובים וכמסורים דמו, וכל בן זכה במה שאמר האב ליתן לו. אֲמִירוֹ לוֹ חכמים לר"א, והרי היה מַעֲשֶׂה בְּאִמָּן שֶׁל בְּנֵי רוֹכֵל שֶׁהָיְתָה חוֹלָה, וְאָמְרָה, תִּינָתֵן